

oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yirik turistik markazlarda mehmonxonalar, restoranlar, transport tizimlari va ekologik sayyohlik obyektlarining mavjudligi sayyohlar oqimini oshirishga ijobiy ta'sir qiladi. Xususan, Toshkent, Samarqand va Buxoro kabi shaharlar sayyohlik infratuzilmasining rivojlanganligi tufayli katta daromad keltirmoqda.

Biroq, kichik turistik zonalarda mehmondo'stlik infratuzilmasi yetarlicha rivojlanmagan bo'lib, bu esa ularda sayyohlarni jalb qilish imkoniyatlarini cheklaydi. Shu sababli, mintaqaviy turizm siyosati doirasida ekologik mehmonxonalar, velosiped yo'laklari, yashil transport turlari va madaniy meros obyektlariga xizmat ko'rsatish infratuzilmasini kengaytirish zarur. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlardan foydalangan holda mehmondo'stlik xizmatlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Hududiy mehmondo'stlik sohasida barqaror rivojlanishga erishish uchun davlat, xususiy sektor va mahalliy hamjamiyatlarning hamkorligi talab etiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mehmondo'stlik sektorining strategik rivojlanishi hududiy turizm infratuzilmasining barqaror o'sishiga hamda mintaqaviy iqtisodiyotning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Murodova Yoqutxon, & Mirboboyeva Parizoda. (2023). BARQAROR TURIZM VA EKOTURIZM TASNIFI TAHLILI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1(1), 287–289. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.438>
2. Gulomkodiroya Mamura, & Parizoda Mirboboyeva. (2024). Qishloq taraqqiyotida turizmning roli: Rural turizmning mavjud imkoniyatlari, muammolari va ilg'or tajribalari. *University Research Base*, 760–769. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/213>
3. Omonjon Umarov, & Parizoda Mirboboyeva Umidjon qizi. (2023). Madaniy meros turizmi: Asosiy tendensiyalar, rivojlanish va muammolar (O'zbekiston va Turkiya misolida). *Qo'qon universiteti xabarnomasi*, 8(8), 78–80. <https://doi.org/10.54613/ku.v8i8.809>
4. Mirboboyeva P., & Umarov, O. (2024). GASTRONOMIK TURIZMNING TURIZM SOHASIDA TUTGAN O'RNI. *University Research Base*, 552–559. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/675>
5. Melibayeva G., & Parizoda M. (2024). TURIZM XIZMAT KO'RSATISH SOXASIDA BIZNES PSIXOLOGIYANING TUTGAN ROLI. *University Research Base*, 578–581. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/680>
6. Gulomkodiroya, M., & Mirboboyeva P. (2024). MEHMONXONA BIZNESIDA XIZMAT KO'RSATISH SIFATINI OSHIRISH STRATEGIYALARI. *University Research Base*, 565–570. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/677>
7. Mukharramkhon, N., & Parizoda M. (2024). TOURISM AS A TOOL FOR ENGLISH LANGUAGE ACQUISITION. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 13, 120–122. <https://doi.org/10.54613/ku.v13i.1038>
8. Davlat xaridlarini rivojlanishda innovatsiya va investitsiyalarning roli. (2025). *International Conference on Multidisciplinary Science*, 3(1), 95–100. <https://www.mjstjournal.com/index.php/icms/article/view/2508>
9. Karimova, O. (2024). Comparative study of sla: effects of early exposure, education, and psychology on sixth-graders. *Tamaddun nuri jurnali*, 12(63), 28–30.

MEHMONDO'STLIK SANOATINING HUDUDIIY IQTISODIIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.

Jo'rayev Umidjon

Qo'qon universiteti Xalqaro turizm va iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi
umidjonjuraev09@gmail.com

Mirboboyeva Parizoda

Qo'qon universiteti Mehmonxona va turizmni boshqarish yo'nalish talabasi
mirboboyevparizoda@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada mehmondo'stlik sanoatining hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'siri tahlil qilinadi. Mehmonxonalar, restoranlar va turizm xizmatlari hududiy iqtisodiy faollikni oshirib, ish o'rinlari yaratish, infratuzilmani rivojlantirish va investitsiyalarni jalb etishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston tajribasi misolida mehmondo'stlik sanoati turli viloyatlarning iqtisodiy taraqqiyotiga qanday ta'sir qilayotgani ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda hududiy farqlar, mehmondo'stlik sohasi investitsion jozibadorligi va barqaror rivojlanish omillari tahlil qilinadi. Olingan natijalar hududiy turizm strategiyalarini shakllantirishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: mehmondo'stlik sanoati, hududiy rivojlanish, turizm iqtisodiyoti, investitsiyalar, O'zbekiston, barqaror turizm.

Kirish: Mehmondo'stlik sanoati zamonaviy dunyoda nafaqat turizm sohasi, balki iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri sifatida qaralmoqda. Ushbu sektor xizmat ko'rsatishning keng doirasini qamrab olib, mehmonxonalar, restoranlar, transport va ko'ngilochar muassasalarni o'z ichiga oladi. Mehmondo'stlik sanoatining rivojlanishi hududiy iqtisodiyotga bevosita ta'sir ko'rsatib, yangi ish o'rinlari yaratish, infratuzilmani rivojlantirish va mahalliy ishlab chiqaruvchilar faoliyatini rag'batlantirish imkonini beradi. Shu bois, ushbu sohaning hududiy rivojlanishga ta'siri chuqur tahlil qilishni talab etadigan dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi.

O'zbekiston o'zining turizm salohiyati bilan Markaziy Osiyoda yetakchi davlatlardan biri hisoblanadi. Mamlakatning tabiiy va madaniy boyliklari, tarixiy obidalari hamda boy merosi turizmning barcha yo'nalishlarini rivojlantirishga imkon yaratadi. So'nggi yillarda mehmondo'stlik sanoatini rivojlantirishga yo'naltirilgan davlat dasturlari va islohotlar hududiy turizm infratuzilmasining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Xususan, mehmonxonalar tarmog'ining kengayishi, yirik sayyohlik markazlarida investitsiyalar hajmining ortishi, transport va logistik xizmatlarning takomillashuvi bunga misol bo'la oladi. Hududiy iqtisodiyotning rivojlanishida mehmondo'stlik sanoati ko'plab ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlarni faollashtiradi.

Birinchidan, ushbu sektor bandlik darajasining oshishiga xizmat qiladi. Mehmonxona va restoran biznesida ish o'rinlarining ortishi mahalliy aholining daromad manbalarini kengaytiradi. Ikkinchidan, mehmondo'stlik sohasi kichik va o'rta biznes subyektlarini rivojlantirishga turtki beradi. Xususan, mahalliy hunarmandchilik, milliy taomlar tayyorlash, sayyohlik mahsulotlarini ishlab chiqarish kabi yo'nalishlar mahalliy tadbirkorlarning faoliyatini kengaytiradi.

Uchinchi jihat – hududiy investitsiyalarning ko'payishi. Mehmondo'stlik sanoatiga sarmoya kiritish nafaqat xorijiy, balki mahalliy investorlar uchun ham jozibador bo'lib bormoqda. Yangi mehmonxonalar, dam olish maskanlari va sayyohlik yo'nalishlari ochilishi natijasida hududlarning iqtisodiy faolligi ortadi. Bu esa o'z navbatida infratuzilma loyihalarining tezroq amalga oshirilishiga zamin yaratadi. Shuningdek, mehmondo'stlik sanoati ekologik va madaniy barqarorlikni saqlashda ham muhim rol o'ynaydi. Yashil mehmonxonalar, ekologik turizm va barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslangan loyihalar hududlarning ekologik muvozanatini ta'minlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, tarixiy va madaniy obidalarga boy hududlarda mehmondo'stlik sanoatining rivojlanishi orqali milliy merosni asrash va targ'ib qilish imkoni yuzaga keladi.

Shu bois, ushbu maqolada mehmondo'stlik sanoatining hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'siri O'zbekiston misolida tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida mehmondo'stlik sohasi hududiy bandlik, infratuzilma, investitsiyalar va ekologik barqarorlikka qanday ta'sir ko'rsatayotgani ko'rib chiqiladi. Olingan natijalar asosida mehmondo'stlik sektorining kelgusidagi rivojlanish istiqbollari va hududiy turizm strategiyalarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Asosiy qism: Mehmondo'stlik sanoati hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim drayverlaridan biri bo'lib, turli mamlakatlarda uning ta'siri ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik jihatdan o'rganilgan. O'zbekiston misolida bu soha hududiy iqtisodiy faollik, bandlik darajasi, investitsiyalar oqimi va infratuzilma rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatayotgani tahlil qilinadi.

Mehmondo'stlik sanoati ko'plab ish o'rinlarini yaratish bilan ajralib turadi. Mehmonxonalar, restoranlar, transport va ekskursiya xizmatlari bandlik darajasining o'sishiga bevosita ta'sir qiladi. O'zbekistonda 2019-yildan keyin mehmondo'stlik sohasi sezilarli darajada o'sib, ko'plab viloyatlarda yangi ish o'rinlari yaratildi. Masalan, Toshkent, Samarqand va Buxoro shaharlarida mehmonxona va ovqatlanish xizmatlari sohasida ishlovchilar soni 15-20% ga oshdi. Buning natijasida yoshlar va malakasiz ishchilar uchun bandlik imkoniyatlari kengaydi.

Bundan tashqari, mehmondo'stlik sohasi kichik va o'rta biznes subyektlarining rivojlanishini rag'batlantiradi. Turistik markazlarda oilaviy mehmonxonalar, milliy restoranlar, suvenir ishlab chiqarish korxonalari ko'paymoqda. Shu bilan birga, mehmondo'stlik xizmatlariga bog'liq bo'lgan transport, gid xizmatlari va ko'ngilochar infratuzilma ham rivojlanib, mahalliy aholiga qo'shimcha daromad manbalari yaratmoqda.

So'nggi yillarda O'zbekistonning mehmondo'stlik sektoriga katta investitsiyalar yo'naltirilmoqda. Xususan, xorijiy va mahalliy sarmoyadorlar tomonidan mehmonxona, dam olish maskanlari va turistik obyektlar barpo etilmoqda. Jumladan, Samarqand shahrida xalqaro standartlarga mos yangi mehmonxonalar tarmog'i qurildi. Bu nafaqat turizmni rivojlantirish, balki hududiy iqtisodiyotga investitsiyalar oqimini oshirishga ham xizmat qilmoqda.

Investitsiyalarning ko'payishi natijasida viloyatlarda mehmonxona va turizm infratuzilmasi rivojlanib, hududlararo iqtisodiy tafovutlar qisqarishiga hissa qo'shmoqda. Davlat tomonidan turizm sohasiga oid imtiyozlar, subsidiyalar va grantlar berilishi investorlarning mehmondo'stlik sektoriga bo'lgan qiziqishini oshirmoqda. Natijada, nafaqat poytaxt va yirik shaharlar, balki Farg'ona vodiysi, Xorazm va Qoraqalpog'iston kabi hududlarda ham mehmondo'stlik sektori rivojlanib bormoqda.

Mehmondo'stlik sanoatining rivojlanishi hududiy infratuzilmaga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Turizm sohasi rivojlangan joylarda yo'l-transport tizimi, mehmonxona infratuzilmasi, sog'lomlashtirish maskanlari va ko'ngilochar obyektlar barpo etiladi. Masalan, Samarqand va Buxoro shaharlarida xalqaro aeroportlarning rekonstruksiya qilinishi hamda yangi temir yo'l infratuzilmasining yaratilishi sayyohlar oqimini oshirdi.

Bundan tashqari, ekologik infratuzilmani rivojlantirishga ham e'tibor berilmoqda. O'zbekistonning ba'zi hududlarida yashil mehmonxonalar, ekologik bog'lar va velosiped yo'laklari tashkil etilmoqda. Bu esa ekologik barqarorlikni ta'minlash bilan birga, turizmning yangi yo'nalishlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mehmondo'stlik sohasi hududiy iqtisodiyotning uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Jumladan, yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan mehmonxona va restoranlar, ekologik sayohat yo'nalishlari mahalliy tabiatni asrab-avaylashga hissa qo'shmoqda. Shu bilan birga, madaniy meros ob'ektlari himoya qilinib, sayyohlik salohiyati oshmoqda.

O'zbekistonda 2023-yilda barqaror turizmni rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan davlat dasturi doirasida hududiy ekologik loyihalar amalga oshirilmoqda. Buxoro va Xiva shaharlarida tarixiy obidalarini restavratsiya qilish, Toshkentda ekologik toza transport tarmog'ini kengaytirish ishlari olib borilmoqda. Bu esa mehmondo'stlik sohasining nafaqat iqtisodiy, balki ekologik va madaniy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Mehmondo'stlik sanoati hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri bo'lib, bandlik, investitsiyalar, infratuzilma va barqaror rivojlanishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, mehmondo'stlik sohasi nafaqat yirik shaharlar, balki viloyatlar va qishloq hududlarining ham iqtisodiy taraqqiyotiga xizmat qiladi. Ushbu maqolada mazkur sohaning asosiy yo'nalishlari, imkoniyatlari va istiqbollari ko'rib chiqildi. Kelgusida mehmondo'stlik sanoatini rivojlantirish bo'yicha samarali strategiyalar ishlab chiqish hududiy iqtisodiy taraqqiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Mehmondo'stlik sanoatining hududiy rivojlanishdagi roli global va mahalliy ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Ushbu bo'limda xalqaro va mahalliy manbalar asosida mehmondo'stlik sanoatining iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik jihatlarini tahlil qilinadi.

Ko'pgina tadqiqotlar mehmondo'stlik sanoatining iqtisodiy rivojlanishga ta'siri masalasiga bag'ishlangan. Masalan, D. P. Telfer va R. Sharpley (2016) o'z tadqiqotlarida mehmondo'stlik sohasi mintaqaviy iqtisodiy barqarorlikka qanday ta'sir qilishini tahlil qilgan. Ularning fikriga ko'ra, mehmondo'stlik sohasi nafaqat turizmni rivojlantirish, balki transport, qurilish, qishloq xo'jaligi va boshqa sohalarni rag'batlantirish orqali hududiy iqtisodiy taraqqiyotga ham hissa qo'shadi. J. Tribe (2011) esa mehmondo'stlik va turizm sohasi kichik biznes uchun ulkan imkoniyatlar yaratishini ta'kidlaydi. Ayniqsa, mehmonxonalar, oilaviy restoranlar va servis xizmatlarining o'sishi viloyatlarda ish o'rinlari ko'payishiga sabab bo'ladi. O'zbekistonda ham bu jarayon sezilarli darajada kuzatilmoqda.

Mehmondo'stlik sohasi jahon miqyosida bandlikni ta'minlovchi eng yirik sektorlar qatoriga kiradi. Jahon sayyohlik tashkiloti (UNWTO) hisobotlariga ko'ra, turizm va mehmondo'stlik sohasi dunyo bo'ylab 300 milliondan ortiq ish o'рни yaratgan. Xususan, mehmondo'stlik xizmatlari turizmning umumiy bandlikdagi ulushini 10% dan ortiqni tashkil qiladi. Mahalliy tadqiqotlarda ham mehmondo'stlik sanoatining bandlikka ta'siri keng o'rganilgan. O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi hisobotlariga ko'ra, 2022-yilda mehmondo'stlik sanoati hisobiga bandlik darajasi 18% ga oshgan. Ayniqsa, Toshkent, Samarqand va Buxoro shaharlarida yangi mehmonxonalar va restoranlar ochilishi tufayli xizmat ko'rsatish sohasida bandlik sezilarli o'sgan.

Xorijiy sarmoya jalb qilish va mahalliy investitsiyalarni kengaytirish mehmondo'stlik sanoatini rivojlantirishda muhim omillardan biri hisoblanadi. P. Murphy (2017) tadqiqotida mehmondo'stlik sektoriga yo'naltirilgan investitsiyalar hududiy rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biri ekanligini ta'kidlaydi. O'zbekistonda so'nggi yillarda mehmondo'stlik sanoatiga xorijiy investitsiyalar jalb qilish bo'yicha sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Jumladan, Xitoy, Turkiya va BAA investorlari O'zbekistondagi mehmonxona infratuzilmasiga sarmoya kiritmoqda. 2021-yilda Samarqandda ochilgan "Silk Road" turistik markazi misolida katta hajmdagi investitsiyalar hisobiga mehmonxona va ko'ngilochar markazlar barpo etilgan.

So'nggi yillarda ekologik barqarorlik masalasi mehmondo'stlik sanoatida dolzarb mavzuga aylanib bormoqda. A. Holden (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda yashil mehmonxonalar va ekologik turizmni rivojlantirish global ekologik muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynashi ta'kidlangan. O'zbekistonda ekologik mehmondo'stlikni rivojlantirish bo'yicha dasturlar ishlab chiqilgan. 2022-yilda Toshkent va Samarqand shaharlarida birinchi "yashil mehmonxona" loyihalari amalga oshirildi. Ushbu mehmonxonalarda qayta tiklanuvchi energiya manbalari va ekologik toza materiallardan foydalanilgan. Bu esa ekologik barqaror rivojlanish tamoyillariga mos keladi.

Mehmondo'stlik sohasi hududiy madaniy merosni saqlash va rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. R. Smith (2015) tadqiqotlariga ko'ra, mehmondo'stlik sohasi orqali milliy merosni xorijiy sayyohlarga targ'ib qilish va uning iqtisodiy qiymatini oshirish mumkin.

O'zbekistonda madaniy merosni saqlash va mehmondo'stlikni rivojlantirish bo'yicha bir qator loyihalar amalga oshirilmoqda. Xususan, Buxoro, Xiva va Samarqand shaharlaridagi tarixiy obidalarni restavratsiya qilish va ularni sayyohlik markazlariga aylantirish jarayoni davom etmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mehmondo'stlik sanoati hududiy rivojlanishda hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Ushbu sohaning rivojlanishi natijasida mintaqaviy iqtisodiyotda sezilarli o'sish kuzatilmoqda, yangi ish o'rinlari yaratilmoqda, infratuzilma takomillashmoqda va ekologik barqarorlik tamoyillari keng qo'llanilmoqda. Ayniqsa, mehmondo'stlik sohasi hududiy rivojlanishga iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik va madaniy jihatdan katta ta'sir ko'rsatmoqda.

Birinchiidan, mehmondo'stlik sanoati hududiy iqtisodiy taraqqiyotga sezilarli darajada hissa qo'shmoqda. Mehmonxonalar, restoranlar va turistik xizmatlar sektori rivojlanishi natijasida ish bilan ta'minlangan aholi soni ortib, mahalliy iqtisodiy faoliyat faollashmoqda.

Tadqiqot ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi besh yil ichida mehmondo'stlik sohasi orqali ish bilan ta'minlangan aholining ulushi 20% ga oshgan. Bunga mehmonxonalar va restoranlarning ko'payishi, xizmat ko'rsatish sifati yaxshilanishi va yangi xizmat turlari paydo bo'lishi sabab bo'lgan. Xususan, yirik sayyohlik hududlarida yangi mehmonxonalar ochilishi natijasida xizmat ko'rsatish sifati xalqaro standartlarga mos ravishda yaxshilanmoqda. Shuningdek, mehmondo'stlik sohasi xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi. So'nggi uch yil ichida mehmonxonalar qurilishiga kiritilgan xorijiy investitsiyalar hajmi 30% ga oshgan. Bu esa hududiy iqtisodiy rivojlanishga qo'shimcha moliyaviy resurslar jalb qilish imkoniyatini yaratgan. Mehmondo'stlik sohasining iqtisodiy jihatdan jadal o'sishi mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirishga ham xizmat qilmoqda, ayniqsa, kichik va o'rta biznes subyektlarining bu sohadagi faoliyati kengaymoqda.

Ikkinchidan, mehmondo'stlik sohasi hududiy bandlik darajasining o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Mehmonxonalar, restoranlar va boshqa xizmat ko'rsatish obyektlarida yangi ish o'rinlari yaratilishi natijasida mahalliy aholi bandligi ortmoqda. Ayniqsa, yoshlar va ayollar orasida bandlik darajasi oshgan. Hududlarda kichik mehmonxonalar va oilaviy mehmon uylari sonining ortishi natijasida mahalliy aholi o'z biznesini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lib, natijada tadbirkorlik muhitining rivojlanishiga zamin yaratilmoqda. Bundan tashqari, mehmondo'stlik sohasi ta'lim va kasbiy tayyorgarlik jarayonlarini rivojlantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. So'nggi yillarda mehmonxona menejmenti, restoran boshqaruvi va gidlik bo'yicha maxsus kurslar tashkil etilib, kasbiy malaka oshirish dasturlari kuchaytirilgan. Ushbu kurslarga talab ortib, so'nggi uch yil ichida bu yo'nalishdagi o'quv dasturlarining soni 40% ga oshgan. Bu esa mehmondo'stlik sohasidagi xizmat sifatini oshirishga va malakali kadrlarni tayyorlashga zamin yaratmoqda.

Uchinchidan, mehmondo'stlik sohasi hududiy infratuzilmaning rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Mehmonxonalar, dam olish maskanlari va turistik obyektlar qurilishi transport infratuzilmasining modernizatsiyasini talab qiladi. Shu sababli, aeroportlar va temir yo'l vokzallarida sayyohlarga mo'ljallangan maxsus xizmatlar joriy qilinmoqda. Bundan tashqari, yangi mehmonxonalar va restoranlar qurilishi shaharsozlik rejalari takomillashtirilishiga turtki bermoqda. Samarqand, Buxoro va Xiva kabi tarixiy shaharlarda yangi turistik markazlar tashkil etilib, tarixiy obidalar restavratsiya qilindi. Natijada, hududlarning umumiy turistik salohiyati oshgan.

To'rtinchidan, ekologik barqarorlik tamoyillarining mehmondo'stlik sohasida keng qo'llanilishi turizmning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Ekologik toza energiya manbalaridan foydalanuvchi mehmonxonalar soni ortib bormoqda. Xususan, Toshkent, Samarqand va Xivada joylashgan yirik mehmonxonalarning 15% dan ortig'ida quyosh panellari o'rnatilgan. Shuningdek, chiqindilarni qayta ishlash tizimlari takomillashtirilmoqda. Mehmonxonalar va restoranlarda chiqindilarni ajratish va qayta ishlash tizimi joriy etilishi natijasida ekologik muhitga salbiy ta'sir kamaymoqda.

Beshinchidan, mehmondo'stlik sohasi hududiy madaniy merosni saqlash va targ'ib qilishda ham muhim o'rin tutadi. Turistik obyektlarga qiziqishning oshishi tarixiy yodgorliklarni asrab-avaylash va ularni restavratsiya qilishga ajratiladigan mablag'ni ko'paytirdi. Mehmonxona va restoranlarda milliy taomlar, madaniy dasturlar va an'anaviy san'at turlarining targ'ib etilishi sayyohlarning milliy meros bilan yaqindan tanishishiga imkon yaratmoqda. Bu esa mahalliy hunarmandchilik va turistik mahsulotlarga bo'lgan talabni oshirishga xizmat qilmoqda. Umuman olganda, tadqiqot natijalari mehmondo'stlik sanoatining hududiy rivojlanishga ta'siri ko'p qirrali ekanligini ko'rsatmoqda. Ushbu soha iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, ijtimoiy infratuzilmani yaxshilaydi, ekologik barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi va madaniy merosni saqlash hamda targ'ib qilishga xizmat qiladi. Kelajakda mehmondo'stlik sektorini yanada rivojlantirish uchun mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, ekologik barqarorlikni oshirish va innovatsion texnologiyalarni keng qo'llash muhim hisoblanadi.

1-jadval:

Mehmondo'stlik sanoatining iqtisodiy ta'siri (so'nggi 5 yildagi o'zgarishlar)

Ko'rsatkichlar	5 yil oldin	Hozirgi holat	O'zgarish (%)
Mehmondo'stlik sohasida band bo'lgan ishchi soni (ming kishi)	150	180	+20%
Mehmonxonalar va turistik obyektlarga kiritilgan investitsiyalar (mln USD)	500	650	+30%
Xizmat ko'rsatish sifati bo'yicha xalqaro reyting (o'rtacha baho)	7.2	8.5	+18%
Kichik va o'rta biznes ulushi (%)	35	50	+42%

Jadval mehmondo'stlik sanoatining hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini aks ettiradi. So'nggi 5 yilda sohaga kiritilgan investitsiyalar 30% ga oshgan, bu esa yangi ish o'rinlari sonining 20% ga ko'payishiga olib kelgan. Mehmonxonalar va turistik obyektlarning xalqaro reytingdagi o'rtacha bahosi 7.2 dan 8.5 ga oshib, xizmat sifatining yaxshilanganini ko'rsatmoqda. Kichik va o'rta biznes ulushining 42% ga oshgani esa tadbirkorlikni rivojlantirishga ijobiy ta'sir qilgan. Bu o'zgarishlar mehmondo'stlik sanoatining iqtisodiyotga qo'shayotgan hissassi ortib borayotganini isbotlaydi.

2-jadval:

Mehmondo'stlik sektorining infratuzilma va ekologik barqarorlikka ta'siri.

Ko'rsatkichlar	5 yil oldin	Hozirgi holat	O'zgarish (%)
Yangi mehmonxonalar va turistik obyektlar soni	250	350	+40%
Quyosh panellari o'rnatilgan mehmonxonalar ulushi (%)	5	15	+200%
Restavratsiya qilingan tarixiy yodgorliklar soni	20	35	+75%
Chiqindilarni qayta ishlovchi mehmonxonalar ulushi (%)	10	25	+150%

Bu jadval mehmondo'stlik sanoatining infratuzilma va ekologik barqarorlikka ta'sirini aks ettiradi. So'nggi 5 yilda yangi mehmonxonalar va turistik obyektlar soni 40% ga oshgan bo'lsa, ekologik jihatdan qulay energiyadan foydalanuvchi mehmonxonalar ulushi 200% ga ko'paygan. Tarixiy yodgorliklarni restavratsiya qilish ishlari ham sezilarli darajada o'sib, madaniy merosni saqlashga katta e'tibor qaratilmoqda. Shuningdek, chiqindilarni qayta ishlovchi mehmonxonalar ulushi 150% ga oshgani ekologik barqaror turizmni rivojlantirishga qaratilgan sa'y-harakatlarning natijadorligini ko'rsatadi.

Xulosa: Mehmondo'stlik sanoati hududiy rivojlanishning muhim tarkibiy qismi bo'lib, iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatdan katta ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda mehmonxona va turizm infratuzilmasi jadal rivojlanib, investitsiyalar hajmi sezilarli darajada oshgan. Bu esa yangi ish o'rinlarini yaratish, xizmat sifatini yaxshilash va kichik hamda o'rta biznes ulushini kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Ekologik barqarorlikni ta'minlash maqsadida yashil energiyadan foydalanuvchi mehmonxonalar soni oshib, chiqindilarni qayta ishlash tizimi takomillashtirilmoqda. Tarixiy va madaniy obidalarni restavratsiya qilishga qaratilgan loyihalar turistik jozibadorlikni oshirish bilan birga, milliy merosni saqlashga ham yordam bermoqda. Hududiy rivojlanish nuqtai nazaridan mehmondo'stlik sanoati iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, tadbirkorlik muhitini

yaxshilash va turizm infratuzilmasini rivojlantirish orqali mintaqaviy farovonlikka xizmat qilmoqda. Kelajakda ekologik barqarorlik va innovatsion yechimlarga asoslangan loyihalarni kengaytirish orqali sohaga bo'lgan talabni yanada oshirish mumkin. Shu sababli, mehmondo'stlik sanoatini qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish hududiy barqaror taraqqiyotga erishishning muhim vositalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. UNWTO (2023). Tourism for Sustainable Development. Madrid: World Tourism Organization.
2. Murodova Yoqutxon, & Mirboboyeva Parizoda. (2023). BARQAROR TURIZM VA EKOTURIZM TASNIFI TAHLILI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1(1), 287–289. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.438>
12. Gulomkodiroya Mamura, & Parizoda Mirboboyeva. (2024). Qishloq taraqqiyotida turizmning roli: Rural turizmning mavjud imkoniyatlari, muammolari va ilg'or tajribalari. *University Research Base*, 760–769. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/213>
13. Omonjon Umarov, & Parizoda Mirboboyeva Umidjon qizi. (2023). Madaniy meros turizmi: Asosiy tendensiyalar, rivojlanish va muammolar (O'zbekiston va Turkiya misolida). *Qo'qon universiteti xabarnomasi*, 8(8), 78–80. <https://doi.org/10.54613/ku.v8i8.809>
14. Mirboboyeva P., & Umarov, O. (2024). GASTRONOMIK TURIZMNING TURIZM SOHASIDA TUTGAN O'RNI. *University Research Base*, 552–559. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/675>
15. Melibayeva G., & Parizoda M. (2024). TURIZM XIZMAT KO'RSATISH SOXASIDA BIZNES PSIXOLOGIYANING TUTGAN ROLI. *University Research Base*, 578–581. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/680>

“YETTI PIR” OBIDASINI MILLIY TURIZM AN'ANALARIDA AXLOQ VA MA'NAVIYATNING O'RNI

Ashurova Gulruxon Ohunovna

Qo'qon universiteti

Pedagogika va psixologiya kafedrasi

O'qituvchisi

Muxtorov Alijon Xoliq o'g'li

Pedagogika va psixologiya kafedrasi

Psixologiya yo'nalishi 4 kurs talabasi

Elektron pochta manzili: munibaxon99@gmail.com

alimuxtorov03@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tadqiqotda Markaziy Osiyodagi “Yetti pir” tasavvuf maktabining ma'naviy merosi va uning zamonaviy turizm rivojida tutgan o'rni o'rganiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — tasavvufning diniy, falsafiy va madaniy jihatlarini turistik potensial nuqtai nazaridan tahlil qilish, shuningdek, “Yetti pir” maktabining vakillari, ularning hayoti, ilmiy-ma'rifiy merosi va ziyoratgohlarning mintaqaviy turizmga qo'shgan hissasini aniqlash.

Mazkur tadqiqotda Buxorodagi “Yetti pir” ziyoratgohlari tarixiy, madaniy va ma'naviy ahamiyati, ularning mahalliy va xalqaro sayyohlarni jalb etishdagi roli hamda turizm infratuzilmasining rivojlanishidagi o'rni ko'rib chiqiladi. Shuningdek, tasavvuf ta'limotining insonparvarlik, ma'rifat va ruhiy poklik g'oyalari turistik kontent sifatida qo'llash imkoniyatlari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Tasavvuf, “Yetti pir” maktabi, ma'naviy turizm, madaniy meros, Buxoro, ziyoratgohlar, tarixiy obidalar, barqaror turizm.